

Participatory Pressurized Irrigation as an Economical Irrigation Style in Khorram Darreh County

Samad Rasoulzadeh Aghdam^{1*} , Hadi Yasser²

1. Department of Family Studies, Azarbaijan Shahid Madani University, Tabriz, Iran.

2. Department of Social Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

* Corresponding Author: Samad Rasoulzadeh Aghdam, E-mail: s.rasoulzadeh@azaruniv.ac.ir,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2096-6676>

Received: 2025/02/18, **Revised:** 2025/02/23, **Accepted:** 2025/02/23

Abstract

The aim of this study was to investigate factors affecting farmers' participation in pressurized irrigation projects—a crucial topic in sociology and priority in water sciences. Using an interdisciplinary approach combining sociology and water engineering, data were collected from 6,073 farmers in Khorram Darreh city through proportional stratified-random sampling, employing questionnaires and interviews. Findings revealed that social cohesion, satisfaction, trust, and awareness, along with land distance from village centers and agricultural land area, exhibited significant positive relationships with participation. Conversely, social attitude, education level, and garden area showed significant negative relationships with participation. Age, water rights, and source water quantity demonstrated no significant effects. Regression analysis indicated five variables—awareness, trust, satisfaction, attitude, and cohesion—collectively explained 30% of participation variance ($R^2 = 0.30$). These results highlight the importance of social indicators for irrigation project success and emphasize the need for policymakers to strengthen social capital within agricultural communities.

Keywords: Participation, agricultural users, pressure irrigation, social factors, regression analysis.

How to Cite: Rasoulzadeh Aghdam, S. and Yasser, H. (2024). Participatory Pressurized Irrigation as an Economical Irrigation Style in Khorram Darreh County. Journal of Sociology of Lifestyle (SLS), 10(1), 49-69 [In Persian].

Extended Abstract

Background and Purpose

Farmer participation in pressurized irrigation projects is crucial for agricultural sustainability and efficiency, particularly in water-scarce regions like Khorram Darreh County, Iran. This study explores social factors influencing farmer engagement in these projects, which address critical water scarcity and enhance agricultural productivity. Combining sociology and water engineering perspectives, the research provides insights and practical recommendations for agricultural development stakeholders.

Materials and Methods

A descriptive-correlational design was employed, using surveys to collect data from 6,073 Khorram Darreh farmers. Proportional stratified random sampling ensured representation across vital local economic sectors (crop farming/horticulture). Structured questionnaires and interviews assessed social factors (cohesion, trust, awareness, satisfaction, attitudes). Questionnaire reliability was confirmed (Cronbach's $\alpha = 0.80$). SPSS facilitated statistical analyses (Pearson/Spearman correlations, multiple regression) to identify significant variable relationships and their impact on participation.

Findings

Social cohesion, satisfaction, trust, awareness, land proximity to villages, and agricultural land area showed significant positive relationships with participation. Social attitude, education level, and garden area demonstrated significant inverse relationships. Age, water rights, and source water quantity had no significant effects. Regression analysis revealed five key variables (awareness, trust, satisfaction, attitude, cohesion) explaining 30% of participation variance ($R^2 = 0.30$), highlighting the critical role of social indicators in irrigation project success.

Discussion

The findings emphasize that social factors critically influence participation in irrigation initiatives. Enhancing awareness of pressurized irrigation benefits and fostering social trust can significantly improve community engagement. The inverse education-participation relationship suggests conventional educational programs may not address local farmers' specific needs, indicating a requirement for contextually tailored strategies. Aligning with literature, active community involvement remains essential for successful agricultural development.

Conclusion

Effective participation in pressurized irrigation projects depends significantly on social dynamics alongside technical factors. Policymakers should strengthen agricultural communities' social capital by promoting awareness, trust, and satisfaction. Adopting participatory approaches in project planning and execution will enhance irrigation initiatives' effectiveness and sustainability, improving agricultural productivity and resource management.

Funding

This research received no specific grant from funding agencies.

Authors' Contributions

Copyright ©The authors

Publisher: University of Tabriz, Tabriz, Iran

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>)

Samad Rasoulzadeh Aghdam: Conceptualization, Formal Analysis

Hadi Yasser: Literature Review, Data Collection, Writing – Original Draft

Both authors reviewed and approved the final manuscript.

Conflicts of Interest

The authors declare no conflicts of interest.

References

- Alalhesabi, M. and Usefzmani, M.(2010). ARCHITECTURAL DESIGN PROCESS; INTERACTION BETWEEN THE DESIGNER AND OWNER PARTICIPATION. Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning, 2(43), 31-42. doi. 20.1001.1.22286020.1389.2.43.3.4 [In Persian].
- Anabestani, A.(2014). Personal factors affecting rural settlers' participation in Rural Guidance Plans(A Case Study: Khaf County). Journal of Geography and Regional Development, 11(21), -. doi: 10.22067/geography.v11i21.36345
- Anabestani, A. A., Javanshiri, M., & Mosavi, M.(2016). On the Study of Effective Factors on the Participation of Villagers in the Process of Preparation, Adoption and Implementation of the Rural Conduct Plans(Case Study: Dashtestan County). Geography and Environmental Sustainability, 5(4), 15-33. doi. 10.30490/rvt.2018.77108. [In Persian].
- Cataldi, S.(2014). Public sociology and participatory approaches. Towards a democratization of social research?. Qualitative Sociology Review, 10(4), 152-172. doi: <https://doi.org/10.18778/1733-8077.10.4.07>
- Deputy of Planning of Zanjan Governorate(2012). Statistical Yearbook of Zanjan Province. Zanjan: Publications of Deputy of Planning of Zanjan Governorate.
- Effati, M(1992). Investigating the factors affecting the participation of villagers in rural development projects. Master's thesis in sociology, Allameh Tabatabaei University.
- Elsasser, P.(2002). Rules for participation and negotiation and their possible influence on the content of a National Forest Programme. Forest Policy and Economics, 4(4), 291-300. [https://doi.org/10.1016/S1389-9341\(02\)00071-0](https://doi.org/10.1016/S1389-9341(02)00071-0)
- Fraser, H.(2005). Four different approaches to community participation. Community Development Journal, 40(3), 286-300. doi: 10.1093/cdj/bsi037.
- Gilmore, B., Vallières, F., McAuliffe, E., Tumwesigye, N. M., & Muyambi, G.(2014). The last one heard: the importance of an early-stage participatory evaluation for programme implementation. Implementation Science, 9, 1-12. doi: 10.1186/s13012-014-0137-5
- Hajarian, A. and Barghi, H.(2022). Assessing the Role of Social Participation in the Development of Rural Areas: Case Study: Rural Areas of Fereydunshahr. Spatial Planning, 12(1), 1-16. doi: 10.22108/sppl.2021.126916.1569. [In Persian].
- Hassanpour Boghdekandi, H.(2012). Status and Position of Participation and its Influencing Factors in Rural Planning Case study; Village population of Boukan. Scientific- Research Quarterly of

- Geographical Data(SEPEHR), 21(81), 80-85. doi.20.1001.1.25883860.1391.21.81.14.6. [In Persian].
- Heidari Sarban, V.(2020). Survey of effects of social cohesion reinforcement in improvement economic index in Ardabil County. Geography(Regional Planning), 9(37), 865-879. doi 20.1001.1.22286462.1398.10.37.48.7. [In Persian].
 - Jenkins, H., & Carpentier, N.(2013). Theorizing participatory intensities: A conversation about participation and politics. *Convergence*, 19(3), 265-286.doi.org/10.1177/1354856513482090
 - Kakumba, U.(2010). Local government citizen participation and rural development: reflections on Uganda's decentralization system. *International Review of Administrative Sciences*, 76(1), 171-186. <https://doi.org/10.1177/0020852309359049>
 - Kay, C.(2006). Rural poverty and development strategies in Latin America. *Journal of agrarian change*, 6(4), 455-508. <https://doi.org/10.1111/j.1471-0366.2006.00132.x>
 - Meadowcroft, J.(2004). Participation and sustainable development: modes of citizen, community and organisational involvement. *Governance for sustainable development: The challenge of adapting form to function*, 162-190. doi.: <https://doi.org/10.4337/9781845421700.00014>
 - Mosaffaie J, Salehpour Jam A, Soltani M J.(2020). Identification and Prioritization of Effective Factors on Preventing Participation of Rural Societies in watershed Management Plans Case Study(Niarij Watershed of Qazvin Province). *J Watershed Manage Res*. 11(22), 121-131. doi:10.52547/jwmr.11.22.121. [In Persian].
 - Mwesigwa, D., Bogere, M., & Ogwal, J. B.(2022). Local citizen participation in Uganda: Examining the political, administrative and financial aspects in Hoima district. *Journal of Governance and Accountability Studies*, 2(1), 49-63. <https://doi.org/10.35912/jgas.v2i1.892>.
 - Oakley, P.(1991). The concept of participation in development. *Landscape and urban planning*, 20(1-3), 115-122. [https://doi.org/10.1016/0169-2046\(91\)90100-Z](https://doi.org/10.1016/0169-2046(91)90100-Z)
 - Platteau, J. P., & Abraham, A.(2002). Participatory development in the presence of endogenous community imperfections. *Journal of Development Studies*, 39(2), 104-136. <https://doi.org/10.1080/00220380412331322771>
 - Reshadi, M.(2020). Association between Trust and Social Participation(Case Study: Citizens in Hamadan Province). *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 9(4), 907-930. doi: 10.22059/jisr.2020.300138.1045. [In Persian].
 - Rezaei, R. , Vedadi, E. and Mehrdoost, K.(2012). Studying the Effective Factors on Participation of Rural People in Watershed Plans of Khomarak Basin(Case study: Deh Jalal village). *Journal of Rural Research*, 3(9), 199-221. doi: 10.22059/jrur.2012.24729.
 - Sadeghlo, T.(2020). Analysis of local management style and its impact on the participation of villagers in rural areas(Case study: rural area of Zarin gol Dehestan). *Human Geography Research*, 52(3), 851-870. doi: 10.22059/jhgr.2019.239103.1007516
 - shakeri, R. , Ghorbani, M. and shayesteh, K.(2021). Investigating and analyzing the network of key organizational stakeholders in collaborative land use planning. *Journal of Range and Watershed Managment*, 74(3), 557-569. doi: 10.22059/jrwm.2020.311803.1541. <https://doi.org/10.22059/jrwm.2020.311803.1541>. [In Persian].

- Soliani, R., & Clément, A.(2017). From Gide to Desroche, from Cooperation to Utopia: Two Different Interpretations of Charles Fourier. *History of economic ideas*: XXV, 1, 2017, 173-190. doi: 10.19272/201706101008
- Stoustrup, S. W.(2022). The re-coding of rural development rationality: tracing EU Governmentality and Europeanisation at the local level. *European Planning Studies*, 30(12), 2474-2491. <https://doi.org/10.1080/09654313.2021.2009776>.
- Vosoughi,M; & Faraji, A.(2006). Farmers willingness to participate in integration of the agricultural land(a case study of Zarrin Dasht village). *Iranian Journal of Sociology (ISA)*, 7(2), 101-118. SID. <https://sid.ir/paper/67419/> doi 20.1001.1.17351901.1385.7.2.5.8 [In Persian].

نوع مقاله: پژوهشی

آبیاری تحت فشار مشارکتی به مثابه یک سبک آبیاری اقتصادی در شهرستان خرمدره

صمد رسول زاده اقدم^۱، هادی یاسر^۲

۱. گروه مطالعات خانواده، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، تبریز، ایران

۲. گروه علوم اجتماعی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

*نویسنده مسئول: صمد رسول زاده اقدم (ایمیل: s.rasoulzadeh@azaruniv.ac.ir)

(ارکید: <https://orcid.org/0000-0002-2096-6676>)

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۰۵

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۳/۱۲/۰۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۳۰

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت کشاورزان در پروژه‌های آبیاری تحت فشار انجام شد. مشارکت بهره‌برداران از مباحث مهم جامعه‌شناسی و اجرای این پروژه‌ها از اولویت‌های علوم آب است. مطالعه حاضر با رویکردی بین‌رشته‌ای (جامعه‌شناسی و مهندسی آب) و روش پیمایشی، داده‌ها را از ۶۰۷۳ کشاورز شهرستان خرمدره جمع‌آوری کرد. نمونه‌گیری به روش طبقه‌ای متناسب و تصادفی ساده انجام شد و از پرسش‌نامه و مصاحبه استفاده گردید. یافته‌ها نشان داد انسجام اجتماعی، رضایت اجتماعی، اعتماد اجتماعی، آگاهی اجتماعی، فاصله زمین از مرکز روستا و مساحت زمین زراعی رابطه مستقیم و معناداری با مشارکت دارند. در مقابل، نگرش اجتماعی، سطح تحصیلات و مساحت باغ، رابطه معکوس با متغیر وابسته نشان دادند. متغیرهای سن، حق‌آبه و میزان آب منبع تأثیر معناداری نداشتند. در تحلیل رگرسیون، پنج متغیر آگاهی، اعتماد، رضایت، نگرش و انسجام اجتماعی ۳۰٪ از تغییرات مشارکت را تبیین کردند. این نتایج بر نقش کلیدی شاخص‌های اجتماعی در موفقیت پروژه‌های آبیاری تأکید دارد و لزوم توجه سیاست‌گذاران به تقویت سرمایه اجتماعی در جوامع کشاورزی را نشان می‌دهد.

کلیدواژه‌ها: مشارکت، بهره‌برداران کشاورزی، آبیاری تحت فشار، عوامل اجتماعی، تحلیل رگرسیون

استناد به این مقاله: رسول زاده اقدم، صمد و یاسر، هادی. (۱۴۰۳). آبیاری تحت فشار مشارکتی به مثابه یک سبک آبیاری اقتصادی در شهرستان خرمدره. جامعه‌شناسی سبک زندگی، ۱۰(۱)، ۴۹-۶۹

Copyright ©The authors

Publisher: University of Tabriz, Tabriz, Iran

This is an open access article under the CC BY-NC 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

مقدمه

«مشارکت»، عاملی بنیادین در شکل‌گیری فعالیت‌های پایدار اقتصادی و اجتماعی در جوامع بشری است (Meadowcroft, 2004) که نقش تعیین‌کننده‌ای در موفقیت یا شکست برنامه‌های توسعه روستایی ایفا می‌کند. راهبردهای توسعه‌ای گذشته که عموماً بر رویکردهای از بالا به پایین و متمرکز بر رشد اقتصادی- صنعتی استوار بودند، به دلیل نادیده گرفتن مشارکت مردمی، نه تنها نتوانستند به اهداف خود دست یابند، بلکه پیامدهای نامناسبی چون مهاجرت بی‌رویه جمعیت، تشدید شکاف شهری-روستایی، و تضعیف پایداری اجتماعی را به همراه داشتند (Stoustrup, 2022). این شکست‌ها، ضرورت تغییر جهت‌گیری توسعه‌ای را آشکار کرد و باعث شد تا از دهه ۱۹۷۰، کشورها و نظریه‌پردازان توسعه، مشارکت جوامع محلی را به مثابه راهکاری اساسی برای غلبه بر چالش‌های ناشی از رویکردهای سنتی مطرح کنند (Anabestani et al., 2016). در این مسیر، مشارکت نه تنها به عنوان یک ابزار عملیاتی، بلکه به مثابه فرایندی ذاتی در جوامع بشری شناخته شد که تحکیم آن مستلزم برنامه‌ریزی پایین به بالا و هماهنگی میان تمامی ذی‌نفعان و مؤلفه‌های درگیر در فرآیند توسعه است (shakeri et al., 2021). این تحول تأکید را از کنترل متمرکز و اعمال تصمیم‌های تحمیلی، به سمت توانمندسازی جوامع روستایی و جلب مشارکت آن‌ها در تمام مراحل برنامه‌ریزی، اجرا، و ارزشیابی پروژه‌ها جابه‌جا کرد (Mosaffaie et al., 2020).

این تحول در رویکرد توسعه‌ای، ضرورت توجه به مشارکت در حوزه‌های کاربردی مانند پروژه‌های آبیاری تحت فشار را نیز آشکار کرده است. این پروژه‌ها که هدف اصلی آنها افزایش راندمان مصرف آب، مکانیزاسیون کشاورزی، و تقویت اقتصاد خردکشاورزان است، بدون مشارکت فعال بهره‌برداران محکوم به شکست یا ناکارآمدی خواهند بود. در شهرستان خرم‌دره، که بیشتر اراضی کشاورزی در اختیار خرده‌کشاورزان است، عدم مشارکت در این پروژه‌ها منجر به هدررفت چشمگیر آب در مراحل انتقال و توزیع، کاهش سطح آب زیرزمینی، و ادامه روش‌های سنتی و ناکارآمد آبیاری شده است. بسیاری از پروژه‌های اجرایی در این منطقه، به دلیل نادیده گرفتن نظرات کشاورزان و تحمیل تصمیم‌های دولتی، نه تنها نتوانسته‌اند به مرحله بهره‌برداری پایدار برسند، بلکه باعث ایجاد تعارضات اجتماعی و مقاومت در برابر تغییر شده‌اند. از این رو، دستیابی به مشارکت مؤثر که کشاورزان را از مرحله شناسایی مسئله تا اجرا، نگهداری، و ارزیابی پروژه‌ها مشارکت دهد، تنها راه حل جامع برای غلبه بر این چالش‌هاست. این رویکرد نه تنها به کارآمدی فنی پروژه‌ها کمک می‌کند، بلکه با افزایش مسئولیت‌پذیری اجتماعی، پایداری آنها را در بلندمدت تضمین می‌نماید.

از منظر لغت، واژه مشارکت به شرکت دوجانبه و متقابل افراد در انجام امور اجتماعی یا اقتصادی تعریف می‌شود (Alalhesabi and Usefzmani, 2010) اما در جامعه‌شناسی به عنوان فرآیندی تعاملی و چندسویه شناخته می‌شود که ذی‌نفعان (افراد، گروه‌ها یا سازمان‌های دارای علاقه، سهم یا تأثیر متقابل در موضوعی) را درگیر می‌کند (Cataldi, 2010). هابرماس (۲۰۰۲) مشارکت را پیش‌شرطی برای گفتمان عمومی می‌داند که از طریق آن، تعارضات میان ذی‌نفعان از طریق توافق اجتماعی حل و فصل می‌شوند (Elsasser, 2002). این مفهوم در عمل، فرآیند دخالت مردم در تأثیرگذاری بر نتایج برنامه‌ها و طرح‌هاست که معمولاً در سه سطح اصلی صورت می‌گیرد: مشارکت در طراحی، اجرای، و

ارزشیابی برنامه‌ها (Gilmore et al., 2014). به طور جامع، مشارکت حالتی ارادی، آگاهانه و بدون اجبار است که افراد را از مراحل اولیه تصمیم‌گیری تا نظارت و ارزشیابی پروژه‌ها درگیر می‌کند و پیوسته در طول فرآیند توسعه جریان دارد.

هدف اصلی این پژوهش، بررسی رابطه میان عوامل اجتماعی (آگاهی، اعتماد، انسجام، رضایت و نگرش) و میزان مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار شهرستان خرمدره است. این هدف، با توجه به اهمیت مشارکت به مثابه شرط اساسی پایداری پروژه‌های توسعه‌ای، در پی پاسخگویی به سه سؤال کلیدی است:

۱. میزان مشارکت کشاورزان در پروژه‌های آبیاری تحت فشار شهرستان خرمدره چقدر است؟

۲. کدام عوامل اجتماعی بر مشارکت کشاورزان در این پروژه‌ها مؤثرند؟

۳. کدام یک از این عوامل اجتماعی از اولویت و اهمیت بیشتری در مقایسه با سایرین برخوردارند؟

پاسخ به این سوالات می‌تواند نقشه راهی برای طراحی استراتژی‌های مشارکتی مؤثر در حوزه آبیاری و کشاورزی ارائه دهد که همگام با نیازها و ظرفیت‌های اجتماعی جوامع روستایی باشد.

ادبیات پژوهش

بحران کنونی تشدید فقر در مناطق روستایی، ناشی از کنار گذاشتن اکثریت روستاییان از برنامه‌ریزی و فرایندهای توسعه، اجتناب از اصلاحات ساختی و نهادی و تأکید بیش از حد بر افزایش تولید است (Kay, 2006). راه اساسی توسعه روستایی، ایجاد روحیه اعتماد به نفس در بین روستاییان و همچنین ایجاد و سازماندهی رهبران محلی موجود در مناطق روستایی به عنوان حلقه اتصال بین دولت و قشر عظیم روستایی به منظور جلب مشارکت‌های مردمی است (Kakumba, 2010). علاوه بر آن تفکیک وظایف دقیق دولت به عنوان مرکز، و رهبران محلی به عنوان نهادهای مشارکتی در سطح روستاها اهمیت خاصی در توسعه مشارکتی دارد (Platteau & Abraham, 2002).

پاتنام نیز اعتقاد دارد که سرمایه اجتماعی آن دسته از ویژگی‌های سازمان اجتماعی است که هماهنگی و همکاری را برای منفعت متقابل تسهیل می‌کند. همکاری داوطلبانه در جامعه‌ای که سرمایه اجتماعی عظیمی را در شکل هنجارهای عمل متقابل و شبکه‌های مشارکت مدنی به ارث برده بهتر صورت می‌گیرد. به نظر وی، منابع تولید سرمایه اجتماعی عبارتند از: شبکه‌ها و هنجارها، و این منابع کالاهای عمومی هستند که به هیچ فردی یا افراد خاصی تعلق ندارند و در مالکیت خصوصی هیچ یک از افرادی که از آن منتفع می‌شوند نیست. اعتماد و همکاری نیز به اطلاعات موثق در مورد رفتار گذشته و منافع حال شرکای بالقوه بستگی دارد. در حالی که ابهام و عدم اعتماد باعث تشدید مشکلات رفتارها و عمل جمعی می‌شود. بالا رفتن میزان اعتماد، روند فائق آمدن بر مشکلات و همکاری جمعی را تسهیل می‌کند (Vosoughi, M.; & Faraji, 2006).

شارل فوریه^۱ از صاحب‌نظران بنام مکتب تعاونی با طرح نظریه «کار دل‌انگیز» به همکاری و مشارکت نگریسته است

1. Sh.Fourieh

(Soliani, & Clément, 2017). به عقیده وی انسان، دارای شهوات متعددی است که همه خوب و پسندیده و هادی و محرک آدمی در رفتار و کردار وی هستند. نباید از بسط این شهوات جلوگیری کرد، بلکه باید با تلفیق و راهنمایی آنها کار را دل‌انگیز ساخت. وی مشارکت را ویژگی فطری انسان می‌داند که تجلی آن نیازمند همگرایی افراد جامعه است.

جمیز فریزر^۱ مشارکت را با توسل به انگیزه‌های اقتصادی و مادی، عامل کنش تعیین می‌کند؛ هرچند که معتقد است فرهنگ نیز می‌تواند در آن سهمی داشته باشد. براساس این دیدگاه، اگر رضایت متقابل حاصل نشود، هیچ نوع مشارکتی ایجاد نخواهد شد و هر فرد برای دستیابی به سود باید بهایی بپردازد. بها را معمولاً علاوه بر پاداش‌های بالقوه، کوششی می‌دانند که برای جلب رضایت به کار می‌رود. این نظریه به نوع مشارکت مبتنی بر اراده نیز تأکید دارد و معتقد است که رفتارهای روزمره به صورت پاسخی به خواش‌ها و محاسبات فرد دیده می‌شود و هر قدر فرهنگ، حالت مسلط داشته باشد، بازهم فرد از نیروی انتخاب برخوردار است (Fraser, 2005).

بسیاری از صاحب‌نظران و دست‌اندرکاران مسایل روستایی در ایران در زمینه مشارکت، معتقد هستند که به منظور عملی شدن مشارکت، شرایط و زمینه‌هایی لازم است که در نبود آنها، مشارکت روستاییان با موانع عمده‌ای مواجه خواهد شد. یکی از عوامل مؤثر در جلب مشارکت و همیاری روستاییان در زمینه‌های مختلف عمرانی، وجود فرهنگ مشارکت و روح جمعی حاکم بر جامعه مشارکت‌کننده است (Hassanpour Boghdekandi, 2012). چنین روحیه‌ای زمانی به منصف ظهور خواهد رسید که رشد تاریخی و قدمت طولانی در عرصه زندگی آنها داشته باشد و روستاییان زمانی طولانی، مزه شیرین روحیه همکاری را چشیده، و آن را نهادینه کرده باشند. تنها در سایه چنین روحیه‌ای است که جلب مشارکت و همکاری مؤثر آنها نتیجه منطقی به همراه خواهد داشت. با زمینه فکری، اجتماعی و فرهنگی جمعی در تک‌تک افراد جامعه، امکان ظهور مشارکت‌های سازمان‌یافته عملی‌تر می‌شود (Jenkins & Carpentier, 2016). از جمله فاکتورهای تأثیرگذار در مشارکت انتخاب رهبران محلی شایسته، حمایت و پشتوانه دولت است (Mwesigwa et al., 2022). مسئله دیگر توجه به اقشار مختلف روستایی در مشارکت است. نحوه سازماندهی و برخورد با این نیروها نیز از اهمیت فوق‌العاده‌ای در جهت تشویق و ترغیب آنها به مشارکت برخوردار است (Oakley, 1991).

اعتماد اجتماعی (Reshadi, 2020)، نگرش‌های اجتماعی (Anabestani et al., 2016)، انسجام اجتماعی (Heidari Sarban, 2020)، رضایت اجتماعی (Hajarian & Barghi, 2022)، میزان انگیزش (Sadeghlo, 2020) و سطح سواد (Anabestani, 2014) از جمله عوامل تأثیرگذار بر میزان مشارکت بوده است.

محمد عفتی در پایان‌نامه خود با عنوان «بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت روستاییان در طرح‌های توسعه روستایی شهرستان قوچان»، به این نتیجه رسیده است که مشارکت جوامع روستایی در پروژه‌های توسعه‌ای تحت تأثیر دو دسته عوامل بیرونی و داخلی قرار دارد. در حوزه عوامل بیرونی، تمرکز قدرت تصمیم‌گیری در مرکز، عدم ارتباط برنامه‌ریزی با سطوح پایین، نابرابری در توزیع امکانات و فرصت‌ها، عدم توجه به نیازهای گروه‌های حاشیه‌ای، کاربرد ناکارآمد وسایل

1. J.Freizer

ارتباط جمعی برای تجهیز منابع انسانی، و فقدان اهداف مشارکتی روشن در برنامه‌های عمرانی، از جمله موانع اصلی شناخته شده‌اند. در سمت عوامل درونی نیز کم‌آگاهی و بی‌سوادی جامعه روستایی، ناهمگونی‌های اجتماعی و تضادهای محلی، عدم اعتماد به مجریان طرح‌ها، نفع‌طلبی‌های شخصی، و نبود نهادهای مشارکتی کارآمد در سطح روستاها، به عنوان چالش‌های کلیدی مطرح شده‌اند. این عوامل، به طور همزمان، مشارکت مؤثر روستاییان را در فرآیندهای توسعه محدود می‌کنند (Effati, 1992).

روح‌الله رضایی در مقاله خود که با عنوان «بررسی عوامل تأثیرگذار بر مشارکت روستاییان در طرح‌های آبخیزداری» که در حوزه آبخیز خمارک و در سطح روستای ده‌جلال در سال ۱۳۹۱ انجام شده است، به این نتیجه رسیده است که در مجموع میزان مشارکت در مراحل مختلف تدوین و طراحی، اجرا و ارزشیابی طرح‌های آبخیزداری در سطح خیلی کم قرار دارد. مهم‌ترین عوامل مؤثر در مشارکت در طرح‌های آبخیزداری در این منطقه، پایین بودن سطح آگاهی روستاییان از طرح‌های آبخیزداری، فقدان نظام اطلاع‌رسانی مناسب، نگرش افراد نسبت به طرح‌های آبخیزداری، سطح تحصیلات افراد و سابقه فعالیت کشاورزی، عدم بهره‌مندی کافی از تسهیلات دولتی هستند (Rezaei et al., 2012).

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع «کاربردی» و «توصیفی-همبستگی» است که با بهره‌گیری از روش «پیمایشی» به بررسی رابطه بین متغیرهای مستقل (عوامل اجتماعی) و متغیر وابسته (مشارکت کشاورزان) می‌پردازد. داده‌های مورد نیاز از طریق «مطالعات اسنادی» (برای پایه‌های نظری) و «میدانی» (پرسش‌نامه و مشاهده) جمع‌آوری شده و نتایج حاصل، با روش «استنباط آماری» به کل جامعه آماری، تعمیم‌پذیر است. این تحقیق از نظر دامنه، «مطالعه‌ای خرد» در سطح فرد (واحد تحلیل: بهره‌برداران کشاورزی) و از منظر زمان، «مقطعی» طراحی شده است.

«محل پژوهش» شهرستان خرمدره (وابسته به استان زنجان و به فاصله ۷۵ کیلومتری از مرکز استان) است. براساس سرشماری کشاورزی سال ۱۳۸۲، مساحت اراضی آبی این شهرستان ۷۶۵۰ هکتار بوده است (Deputy of Planning of Zanzan Governorate, 2012). جامعه آماری شامل ۶۰۷۳ بهره‌بردار کشاورزی فعال در بخش‌های زراعت (۲۸۴۶ نفر)، باغبانی (۳۲۲۳ نفر) و تولیدات گلخانه‌ای (۴ نفر) است که براساس سال‌نامه آماری سال ۱۳۸۹ استان زنجان شناسایی شده‌اند (Ibid).

«روش نمونه‌گیری» به صورت «طبقه‌ای متناسب با حجم» انجام شده است. برای این منظور، جامعه آماری به سه طبقه (زراعت، باغبانی، گلخانه) تقسیم و حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران و با در نظر گرفتن سطح اطمینان ۹۵٪ و خطای مجاز ۵٪ تعیین شده است. سپس تعداد نمونه‌ها به نسبت سهم هر طبقه از جامعه (با احتساب وزن طبقات) توزیع و انتخاب نمونه‌ها از میان فهرست بهره‌برداران ثبت شده در سازمان جهاد کشاورزی شهرستان انجام گرفته است (جدول ۱).

جدول شماره ۱: تعداد نمونه هر طبقه

شماره طبقه	نوع طبقه	تعداد جامعه آماری	تعداد نمونه
۱	زراعت	۲۸۴۶	$361 * (2846/6073) = 169$
۲	باغبانی	۳۲۲۳	$361 * (3223/6073) = 191$
۳	گلخانه	۴	$361 * (4/6073) = 1$

در مرحله آخر از طریق نمونه‌گیری تصادفی ساده افراد نمونه انتخاب شده‌اند. همانطور که گفته شد برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شده که پارامترهای آن به شرح ذیل است:

$$n = \frac{N(t)^2 pq}{Nd^2 + (t)^2 pq}$$

مقدار p و q بر اساس اطلاعاتی که از نظام مهندسی کشاورزی و منابع طبیعی شهرستان خرم‌دره که به عنوان مجری اجرای طرح آبیاری تحت فشار در بخش خصوصی است و تمامی پرونده‌های آبیاری تحت فشار در این سازمان تشکیل می‌شود به دست آمده است. پارامترهای فرمول نیز مطابق با جدول ۶ تعریف می‌شوند و نتیجه فرمول نیز تعداد ۳۶۱ نفر بهره بردار کشاورزی است.

جدول ۲: پارامترهای فرمول کوکران

پارامتر	توضیحات
P	وجود مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار در جامعه آماری که برابر با ۰/۴۱ است:
Q	عدم وجود مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار در جامعه آماری که برابر با ۰/۵۹ است:
T	حدود اطمینان در سطح ۹۵ درصد که برابر با ۱/۹۶ است.
D	احتمال خطای قابل قبول که برابر با ۵ درصد است.
N	تعداد جامعه آماری که برابر با ۶۰۷۳ نفر است.
N	حجم نمونه که محاسبه خواهد شد.

شیوه گردآوری داده‌ها استفاده از پرسش‌نامه همراه با مصاحبه بوده است. جهت بررسی اعتبار صوری پرسش‌نامه از صاحب‌نظران در این بخش مشورت گرفته و اصلاحات اولیه آن انجام شده است. پایایی پرسش‌نامه با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده است. مقدار آن به طور میانگین ۰/۸ محاسبه گردید که عدد قابل قبولی محسوب می‌شود. تحلیل‌های آماری نیز با استفاده از نرم‌افزار SPSS و براساس جدول شماره ۸ انجام شده است. در نهایت با استفاده از رگرسیون چند متغیره به مدل‌سازی متغیرها پرداخته‌ایم.

جدول شماره ۳: جدول آزمون آماری تأثیر عوامل اجتماعی بر مشارکت روستاییان در پروژه‌های آبیاری تحت فشار

ردیف	فرضیه	متغیر وابسته	سطح سنجش متغیر وابسته	متغیر مستقل	سطح سنجش متغیر مستقل	آماره استنباطی
۱	بین آگاهی اجتماعی و مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار رابطه وجود دارد.	مشارکت بهره‌برداران کشاورزی	فاصله‌ای	آگاهی اجتماعی	فاصله‌ای	آزمون همبستگی پیرسون
۲	بین اعتماد اجتماعی و مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار همبستگی مثبت وجود دارد.	مشارکت بهره‌برداران کشاورزی	فاصله‌ای	اعتماد اجتماعی	فاصله‌ای	آزمون همبستگی پیرسون
۳	بین انسجام اجتماعی و مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار رابطه وجود دارد.	مشارکت بهره‌برداران کشاورزی	فاصله‌ای	انسجام اجتماعی	فاصله‌ای	آزمون همبستگی پیرسون
۴	بین نگرش اجتماعی و مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار همبستگی وجود دارد.	مشارکت بهره‌برداران کشاورزی	فاصله‌ای	نگرش اجتماعی منفی	فاصله‌ای	آزمون همبستگی اسپیرمن
۵	بین رضایت اجتماعی و مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار رابطه وجود دارد.	مشارکت بهره‌برداران کشاورزی	فاصله‌ای	رضایت اجتماعی	فاصله‌ای	آزمون همبستگی پیرسون

یافته‌های پژوهش

جهت سنجش متغیر مشارکت اجتماعی از ۶ گویه که دربرگیرنده شاخص‌های مشارکت در تصمیم‌گیری، اجرا، نظارت و بهره‌برداری بود استفاده شد که فراوانی گویه‌های آن مطابق با جدول ۹ است.

جدول شماره ۴: گویه‌های سنجش مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار و فراوانی مربوط به هرکدام از گویه‌ها

همیشه		گاهگاهی		به ندرت		هیچ وقت		گویه‌ها
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
۳۱	۸/۶	۱۹۴	۵۳/۷	۱۰۱	۲۸	۳۵	۹/۷	
۱	۰/۳	۱۱۲	۳۱	۱۲۰	۳۳	۱۲۸	۳۵/۵	حضور در جلسات ترویجی طرح آبیاری تحت فشار
۸۲	۲۲/۷	۱۸۲	۵۰/۴	۷۵	۲۰/۸	۲۲	۶/۱	ارائه نظرات درخصوص طراحی طرح آبیاری تحت فشار
								تشکیل پرونده‌های آبیاری تحت فشار و جمع‌آوری مدارک

انجام قسمتی از عملیات اجرایی	۱	۰/۳	۲۳	۶/۴	۵۰	۱۳/۹	۲۸۷	۷۹/۵
کمک مالی	۸۲	۲۲/۷	۱۳۸	۳۸/۲	۴۲	۱۱/۶	۹۹	۲۷/۴
نظارت بر اجرای طرح آبیاری تحت فشار	۵۱	۱۴/۱	۵۴	۱۵	۱۴۴	۳۹/۹	۱۱۲	۳۱
ارجاع مشکلات موجود در اجرای طرح آبیاری تحت فشار به مسئولین ذی ربط	۳۹	۱۰/۸	۲۳۰	۶۳/۷	۶۹	۱۹/۱	۲۳	۶/۴
یادگیری نحوه بهره‌برداری از سیستم آبیاری تحت فشار	۳۲	۸/۹	۹۸	۲۷/۱	۱۳۰	۳۶	۱۰۱	۲۸

همانطور که ملاحظه می‌شود ۵۳/۷ درصد بهره‌برداران کشاورزی گهگاهی در جلسات ترویجی طرح آبیاری تحت فشار شرکت می‌کنند که این نشان می‌دهد که استقبال بهره‌برداران کشاورزی از کلاس‌های برگزار شده در حد متوسط بوده است. همچنین بیشترین فراوانی مربوط به گویه ارائه نظرات در خصوص طراحی، ۳۵/۵ درصد مربوط به گزینه «هیچ وقت»، و ۳۳ درصد مربوط به گزینه «به ندرت» است و این نشان از مشارکت پایین در این امر داشت.

با توجه به گویه سوم تقریباً بیش از نیمی از بهره‌برداران کشاورزی در خصوص تشکیل پرونده برای اجرای طرح‌های آبیاری تحت فشار اقدام کرده بودند. یعنی حدود ۵۰/۴ درصد به گزینه «گهگاهی» و ۲۲/۷ درصد به گزینه «همیشه» پاسخ داده‌اند، با توجه به سطح هکتار طرح آبیاری تحت فشار اجرا شده در شهرستان خرم‌دره مشخص می‌شود که اکثر این پرونده‌ها به مرحله اجرا نرسیده است و فقط تشکیل پرونده اولیه از طرف بهره‌بردار کشاورزی انجام شده است. فراوانی گویه‌ای که با عنوان انجام قسمتی از عملیات اجرایی است، نشان می‌دهد که بهره‌برداران کشاورزی در قسمت کمک برای انجام عملیات اجرایی طرح آبیاری تحت فشار هیچ وقت اقدامی نکرده‌اند و درصد آن ۷۹/۵ است. همچنین بیشترین پاسخ‌گویان در گویه مربوط به کمک مالی به گزینه «گهگاهی» و با مقدار ۳۸/۲ درصد پاسخ داده‌اند که دلیل آن این است که در هنگام تشکیل پرونده آبیاری تحت فشار از کشاورزان بابت مراحل تشکیل پرونده هزینه‌هایی گرفته می‌شود.

در گویه نظارت بر اجرای طرح آبیاری تحت فشار، بیشتر بهره‌برداران کشاورزی یعنی حدود ۴۰ درصد به ندرت در این امر مشارکت داشته‌اند. بهره‌برداران کشاورزی در ارجاع مشکلات مربوط به اجرای طرح‌های آبیاری تحت فشار نیز حدود ۶۴ درصد به گزینه «به ندرت» پاسخ داده بودند.

بر اساس تجربه‌ای که محقق به عنوان مسئول اجرای طرح‌های آبیاری تحت فشار در شهرستان خرم‌دره داشت، بیشتر مشکلات مربوط به اجرای طرح‌های آبیاری تحت فشار در کلاس‌های ترویجی توسط کشاورزان به مدرسین و نهایتاً به مسئولین آبیاری تحت فشار گزارش می‌شد. این مشکلات گاه امکان داشت که مربوط به اراضی خود کشاورزان نباشد و بهره‌برداران فقط جهت در جریان گذاشتن مسئولین اجرای طرح‌های آبیاری تحت فشار این مشکلات را به آنان گزارش نمایند.

بیشترین فراوانی مربوط به یادگیری نحوه بهره‌برداری از سیستم آبیاری تحت فشار نیز مربوط به گزینه «به ندرت» به اندازه ۳۶ درصد و سپس «هیچ وقت» به اندازه ۲۸ درصد بود که این نیز نشان‌دهنده مشارکت پایین کشاورزان در این امر بوده است.

آزمون فرضیه‌ها نیز از طریق نرم‌افزار SPSS انجام گرفت که در ذیل شرح آنها ذکر شده است:

۱. رابطه بین آگاهی اجتماعی و مشارکت بهره‌برداران کشاورزی

جهت سنجش آگاهی اجتماعی از ۶ گویه که دربرگیرنده شاخص‌های استفاده از وسایل ارتباط جمعی، اطلاع از فواید و مزایای طرح قبل از اجرا، آشنا بودن با قوانین و تسهیلات اجرای طرح آبیاری تحت فشار است، استفاده شد. فرضیه اول پژوهش درخصوص نوع رابطه بین آگاهی اجتماعی و مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار شهرستان خرمدره است که آزمون همبستگی آن ($r = 0/49$ و $P < 0/000$) بیانگر وجود تفاوت معنی‌دار در بین این دو متغیر بوده و نشان‌دهنده رابطه مستقیم این دو متغیر است. در واقع با افزایش آگاهی اجتماعی، مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار بیشتر خواهد شد.

۲. رابطه بین اعتماد اجتماعی و مشارکت بهره‌برداران کشاورزی

جهت سنجش اعتماد اجتماعی از ۱۲ گویه که دربرگیرنده شاخص‌های اعتماد به افراد و اعتماد به نهادها بود استفاده شد. فرضیه دوم پژوهش در خصوص نوع رابطه بین اعتماد اجتماعی و مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار شهرستان خرمدره است که آزمون همبستگی آن ($r = 0/147$ و $P < 0/005$) بیانگر وجود تفاوت معنی‌دار در بین دو متغیر بوده و بیانگر رابطه مستقیم بین آنها است.

۳. رابطه بین انسجام اجتماعی و مشارکت بهره‌برداران کشاورزی

جهت سنجش انسجام اجتماعی از ۱۶ گویه که دربرگیرنده شاخص‌های گرایش روستاییان نسبت به یکدیگر، در فکر اصلاح مشکلات گروه بودن، میزان تعامل اجتماعی بین آنها، میزان نزاع‌های جمعی و اختلاف سیاسی بین آنها، بود، استفاده کردیم. فرضیه سوم پژوهش در خصوص نوع رابطه بین انسجام اجتماعی و مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار شهرستان خرمدره است که نتایج آزمون همبستگی ($r = 0/293$ و $P < 0/000$) بیانگر وجود تفاوت معنی‌دار در بین دو متغیر بوده و بیانگر رابطه مستقیم بین آنها است.

۴. رابطه بین نگرش اجتماعی و مشارکت بهره‌برداران کشاورزی

جهت سنجش نگرش اجتماعی از ۶ گویه که دربرگیرنده شاخص‌های میزان پذیرش مکانیزه کردن اراضی باغی و زراعی به وسیله طرح آبیاری تحت فشار، ذهنیت مثبت یا منفی کشاورزان نسبت به طرح آبیاری تحت فشار، قبولی وضع جدید بود استفاده کردیم. فرضیه چهارم پژوهش در خصوص نوع رابطه بین نگرش اجتماعی و مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار شهرستان خرمدره است که آزمون همبستگی ($r = -0/105$ و $P < 0/047$) بیانگر وجود ارتباط معکوس و معنی‌دار بین این دو متغیر است. باید متذکر شد که در این پژوهش نگرش منفی کشاورزان نسبت به طرح‌های آبیاری تحت فشار مورد سنجش قرار گرفته است.

۵. رابطه بین رضایت اجتماعی و مشارکت بهره‌برداران کشاورزی

جهت سنجش رضایت اجتماعی از ۸ گویه که دربرگیرنده شاخص‌های رضایت از درآمد، رضایت از شغل، رضایت از زندگی در روستا، رضایت از جهاد کشاورزی و بانک کشاورزی بود استفاده کردیم. فرضیه پنجم پژوهش درخصوص نوع رابطه بین رضایت اجتماعی و مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار شهرستان خرمدره است که آزمون همبستگی ($r = 0/180$ و $P < 0/001$) بیانگر وجود ارتباط مستقیم و معنی‌دار بین این دو متغیر است. نتیجه این فرضیه نشان می‌دهد که با افزایش میزان رضایت اجتماعی، مشارکت کشاورزان در پروژه‌های آبیاری تحت فشار، افزایش خواهد یافت.

همچنین با استفاده از آزمون همبستگی اسپیرمن، رابطه بین سایر متغیرهای مستقل موجود در پرسش‌نامه که در سطح سنجش ترتیبی قرار داشتند با متغیر وابسته مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار مورد بررسی قرار گرفت و نتایجی به شرح ذیل به دست آمد و در جدول شماره ۱۰ قرار داده شد:

۱. ملاحظه شد که رابطه بین متغیر سطح تحصیلات و مساحت باغ بهره‌برداران کشاورزی با متغیر مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار معنادار بوده و دارای رابطه معکوس هستند.

رابطه مساحت باغ با متغیر وابسته با توجه به تجربه‌های محقق در زمینه اجرای طرح‌های آبیاری تحت فشار کاملاً درست است.

۲. رابطه بین متغیرهای فاصله زمین از مرکز روستا و مساحت زمین زراعی بهره‌برداران کشاورزی با متغیر مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار معنادار بوده و دارای رابطه مستقیم هستند.

۳. رابطه بین متغیرهای سن، مقدار حق‌آبه، میزان آب منبع آبی بهره‌برداران کشاورزی با متغیر مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار معنادار نیست.

جدول شماره ۵: ضرایب همبستگی متغیر وابسته مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار با متغیرهای مستقل

متغیرهای مستقل	ضرایب همبستگی و سطح معنی‌داری	متغیر وابسته
آگاهی اجتماعی	ضریب همبستگی پیرسون	مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار
	سطح معنی‌داری	
اعتماد اجتماعی	ضریب همبستگی پیرسون	مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار
	سطح معنی‌داری	
انجام اجتماعی	ضریب همبستگی پیرسون	مشارکت بهره‌برداران کشاورزی در پروژه‌های آبیاری تحت فشار
	سطح معنی‌داری	

نگرش اجتماعی	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۱۰۵*
	سطح معنی داری	۰/۰۴۷
رضایت اجتماعی	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۱۸۰**
	سطح معنی داری	۰/۰۰۱
سطح تحصيلات	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۱۰۶*
	سطح معنی داری	۰/۰۴۴
مساحت باغ	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۲۱۸**
	سطح معنی داری	۰/۰۰۰
فاصله زمین از مرکز روستا	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۶۴۹**
	سطح معنی داری	۰/۰۰۰
مساحت زمین زراعی	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۱۴۲**
	سطح معنی داری	۰/۰۰۷
سن	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۰۸۹
	سطح معنی داری	۰/۰۹۲
مقدار حق آبه	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۰۰۵
	سطح معنی داری	۰/۹۲۶
میزان آب منبع آبی	ضریب همبستگی اسپیرمن	۰/۰۳۵
	سطح معنی داری	۰/۵۱۱

نتایج تحلیل رگرسیون چند متغیره نشان داد:

پنج متغیر آگاهی اجتماعی، اعتماد اجتماعی، رضایت اجتماعی، نگرش اجتماعی، انسجام اجتماعی، ۳۰ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین می کنند. یعنی این پنج متغیر علت ۳۰ درصد از کل تغییراتی هستند که در متغیر مشارکت بهره برداران کشاورزی در پروژه های آبیاری تحت فشار بوجود می آید. متغیر آگاهی اجتماعی $BETA = ۰/۴۸۹$ و $BETA = ۰/۰۰۰$ ($P < ۰/۰۰۰$) بیشترین اثر معنی دار را بر متغیر مشارکت بهره برداران کشاورزی در پروژه های آبیاری تحت فشار دارد. در درجه دوم تأثیر متغیر انسجام اجتماعی با $BETA = ۰/۱۳۹$ و $P < ۰/۰۱۲$ ، در درجه سوم تأثیر متغیر اعتماد اجتماعی با $BETA = ۰/۱۰۴$ و $P < ۰/۰۴۹$ ، در درجه چهارم تأثیر متغیر نگرش اجتماعی با $BETA = ۰/۰۹۱$ و $P < ۰/۰۳۲$ و در درجه پنجم تأثیر متغیر رضایت اجتماعی با $BETA = -۰/۱۵۳$ و $P < ۰/۰۰۹$ قرار دارد.

بحث

یافته های پژوهش نشان می دهد که عوامل اجتماعی، نقش تعیین کننده ای در مشارکت بهره برداران کشاورزی در پروژه های آبیاری تحت فشار شهرستان خرمدره ایفا می کنند. در ادامه، هر یک از این عوامل و نیز ارتباط آنها با مطالعات پیشین مورد تحلیل قرار می گیرند:

۱. آگاهی اجتماعی

نتایج نشان می‌دهد که افزایش آگاهی کشاورزان از مزایای فن‌آوری‌های آبیاری تحت فشار و فرایند اجرای آن‌ها، سطح مشارکت آنان را به طور معناداری تقویت می‌کند. این یافته با یافته‌های صادق‌لو (۲۰۲۰) همسو است که آگاهی و دسترسی به اطلاعات را پیش‌شرط مشارکت مؤثر می‌داند. همچنین این نتیجه با پژوهش عفتی (۱۹۹۲) در خصوص موانع مشارکت روستاییان سازگار است. این مطالعات نشان می‌دهند که پایین بودن سطح آگاهی، به ویژه در مورد فواید اقتصادی و زیست محیطی پروژه‌ها، مشارکت را کاهش می‌دهد.

۲. اعتماد اجتماعی

یافته‌ها حاکی از تأثیر مثبت اعتماد دوگانه (به مجریان و به سایر کشاورزان) بر مشارکت است. این نتیجه با نظریه پاتنام (۲۰۰۰) در مورد نقش اعتماد در تسهیل همکاری جمعی هم‌راستا است. همین‌طور عفتی (۱۹۹۲) نیز اعتماد اجتماعی را به عنوان یکی از اهرم‌ها برای غلبه بر مقاومت‌ها در فرآیندهای توسعه‌ای معرفی کرده است.

۳. انسجام اجتماعی

کاهش نزاع‌ها و افزایش تعاملات اجتماعی در میان کشاورزان، انسجام جامعه روستایی را تقویت کرده و مشارکت را تسهیل می‌نماید. این یافته با اندیشه فوریه (۱۸۲۲) در مورد ضرورت همگرایی افراد برای تحقق مشارکت، و فرهنگ جمعی هماهنگ است. علاوه بر این، ناهمگونی اجتماعی به عنوان مانع مشارکت شناسایی شده که در این پژوهش نیز تأیید گردید.

۴. نگرش اجتماعی

نگرش مثبت کشاورزان نسبت به مکانیزاسیون و فن‌آوری‌های نوین آبیاری، مشارکت آنان را افزایش می‌دهد. این یافته با تعریف کمبرت و همکاران (۲۰۰۵) از نگرش به‌مثابه الگوی رفتاری نسبت به پدیده‌های اجتماعی سازگار است. همچنین پژوهش رضایی (۲۰۱۲) نیز نگرش را به عنوان پیشایندهای روان‌شناختی مشارکت معرفی کرده است.

۵. رضایت اجتماعی

رضایت از شرایط اقتصادی (درآمد، شغل) و اجتماعی (زندگی در روستا، عملکرد متولیان)، مشارکت را تقویت می‌کند. این نتیجه با دیدگاه فریزر (۲۰۰۵) که رضایت متقابل را شرط لازم مشارکت می‌داند، همسو است.

۶. سطح تحصیلات

برخلاف انتظار، رابطه معکوس و معناداری بین تحصیلات و مشارکت مشاهده شد. این موضوع احتمالاً ناشی از ناکارآمدی برنامه‌های آموزشی مجریان است که نتوانسته‌اند افراد تحصیل‌کرده را متقاعد به پذیرش فن‌آوری‌های جدید کنند. این یافته با نتایج برخی پژوهش‌های خارجی مانند روگرز (۲۰۰۳) که بر نقش کیفیت آموزش در جلب مشارکت تأکید دارند، قابل مقایسه است.

نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش تأکید می‌کند که مشارکت در پروژه‌های آبیاری تحت فشار، نه تنها به عوامل فنی، بلکه به ابعاد اجتماعی وابسته است. لذا، برنامه‌ریزان باید:

- برنامه‌های آموزشی هدفمند برای افزایش آگاهی و بهبود نگرش کشاورزان طراحی کنند.
 - سازوکارهای ایجاد اعتماد (مانند مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها) را تقویت نمایند.
 - تعادل اجتماعی را از طریق کاهش نابرابری‌ها و تضادها در روستاها ارتقا دهند.
 - رضایت اقتصادی و اجتماعی را از طریق افزایش شفافیت در توزیع منافع پروژه‌ها تضمین کنند.
- این رویکرد می‌تواند به کارآمدی فنی پروژه‌ها افزوده و پایداری اجتماعی را در بلندمدت تأمین نماید.

بنابراین بر اساس نتایج پژوهش پیشنهادهایی برای تسهیل و بهبود فرایندهای مشارکتی و رفع موانع موجود مطرح می‌شود:

۱. برگزاری کلاس‌های آموزشی به طور مجزا برای شرکای هر یک از چاه‌های شراکتی توسط کارشناسان جهاد کشاورزی جهت حل مشکلات بهره‌برداران در حین کلاس‌های آموزشی و ترغیب آنها برای اجرای طرح‌های آبیاری تحت فشار.
۲. برگزاری کارگاه‌های آموزشی اجرای طرح‌های آبیاری تحت فشار توسط کارشناسان متخصص این حوزه، جهت افزایش نگرش مثبت بهره‌برداران کشاورزی به طرح‌های آبیاری تحت فشار و بالا بردن سطح آگاهی اجتماعی آنها. این امر سبب می‌شود تا بهره‌برداران کشاورزی درخصوص طراحی طرح آبیاری تحت فشار، اطلاعاتی را کسب کنند و در مرحله‌ی ارائه‌ی نظر برای طراحی نیز مشارکت فعال داشته باشند. همچنین می‌توانند در مرحله‌ی اجرایی به پیمان‌کاران کمک کرده و به عنوان بهترین ناظر در اجرای طرح‌های آبیاری تحت فشار ایفای نقش کنند و مشکلات را به جهاد کشاورزی انتقال نمایند.
۳. برگزاری کلاس‌های آموزشی برای کارشناسان طرح‌های آبیاری تحت فشار در جهاد کشاورزی، جهت بالا بردن سطح تخصص آنها و در نتیجه افزایش اعتماد بهره‌برداران کشاورزی به مجریان طرح‌ها.
۴. برگزاری کلاس‌های آموزشی ارتباطات اجتماعی برای کارشناسان جهاد کشاورزی جهت افزایش اعتماد اجتماعی بهره‌برداران کشاورزی.
۵. برگزاری کلاس‌های آموزشی باید به نحوی باشد که برای افرادی که دارای تحصیلات بالایی هستند نیز مفید باشد تا آنها هم جهت مشارکت در پروژه‌های آبیاری تحت فشار ترغیب شوند.
۶. اتخاذ تدابیری جهت بهتر اجرا شدن طرح‌های آبیاری تحت فشار توسط پیمان‌کاران طرح‌های مذکور جهت

- افزایش اعتماد اجتماعی بهره‌برداران کشاورزی و کاهش نگرش منفی آنها نسبت به طرح‌های آبیاری تحت فشار.
۷. فراهم کردن تسهیلات متناسب با هزینه‌های طرح‌های آبیاری تحت فشار در شهرستان خرم‌دره جهت افزایش رضایت اجتماعی.
۸. برگزاری برنامه‌های فرهنگی مناسب جهت بالابردن روحیه جمعی بهره‌برداران کشاورزی توسط اداره تبلیغات اسلامی جهت ترغیب بهره‌برداران به مشارکت در پروژه‌های آبیاری تحت فشار.

تعارض منافع

تعارض منافع ندارم

References

- Alalhesabi, M. and Usefzmani, M.(2010). ARCHITECTURAL DESIGN PROCESS; INTERACTION BETWEEN THE DESIGNER AND OWNER PARTICIPATION. Journal of Fine Arts: Architecture & Urban Planning, 2(43), 31-42. doi. 20.1001.1.22286020.1389.2.43.3.4 [In Persian].
- Anabestani, A.(2014). Personal factors affecting rural settlers' participation in Rural Guidance Plans(A Case Study: Khaf County). Journal of Geography and Regional Development, 11(21), -. doi: 10.22067/geography.v11i21.36345
- Anabestani, A. A., Javanshiri, M., & Mosavi, M.(2016). On the Study of Effective Factors on the Participation of Villagers in the Process of Preparation, Adoption and Implementation of the Rural Conduct Plans(Case Study: Dashtestan County). Geography and Environmental Sustainability, 5(4), 15-33. doi. 10.30490/rvt.2018.77108. [In Persian].
- Cataldi, S.(2014). Public sociology and participatory approaches. Towards a democratization of social research?. Qualitative Sociology Review, 10(4), 152-172. doi: <https://doi.org/10.18778/1733-8077.10.4.07>
- Deputy of Planning of Zanjan Governorate(2012). Statistical Yearbook of Zanjan Province. Zanjan: Publications of Deputy of Planning of Zanjan Governorate.
- Effati, M(1992). Investigating the factors affecting the participation of villagers in rural development projects. Master's thesis in sociology, Allameh Tabatabaei University.
- Elsasser, P.(2002). Rules for participation and negotiation and their possible influence on the content of a National Forest Programme. Forest Policy and Economics, 4(4), 291-300. [https://doi.org/10.1016/S1389-9341\(02\)00071-0](https://doi.org/10.1016/S1389-9341(02)00071-0)
- Fraser, H.(2005). Four different approaches to community participation. Community Development Journal, 40(3), 286-300. doi: 10.1093/cdj/bsi037.
- Gilmore, B., Vallières, F., McAuliffe, E., Tumwesigye, N. M., & Muyambi, G.(2014). The last one heard: the importance of an early-stage participatory evaluation for programme

- implementation. *Implementation Science*, 9, 1-12. doi: 10.1186/s13012-014-0137-5
- Hajarian, A. and Barghi, H.(2022). Assessing the Role of Social Participation in the Development of Rural Areas: Case Study: Rural Areas of Fereydunshahr. *Spatial Planning*, 12(1), 1-16. doi: 10.22108/sppl.2021.126916.1569. [In Persian].
 - Hassanpour Boghdekandi, H.(2012). Status and Position of Participation and its Influencing Factors in Rural Planning Case study; Village population of Boukan. *Scientific- Research Quarterly of Geographical Data(SEPEHR)*, 21(81), 80-85. doi:20.1001.1.25883860.1391.21.81.14.6. [In Persian].
 - Heidari Sarban, V.(2020). Survey of effects of social cohesion reinforcement in improvement economic index in Ardabil County. *Geography(Regional Planning)*, 9(37), 865-879. doi 20.1001.1.22286462.1398.10.37.48.7. [In Persian].
 - Jenkins, H., & Carpentier, N.(2013). Theorizing participatory intensities: A conversation about participation and politics. *Convergence*, 19(3), 265-286.doi.org/10.1177/1354856513482090
 - Kakumba, U.(2010). Local government citizen participation and rural development: reflections on Uganda's decentralization system. *International Review of Administrative Sciences*, 76(1), 171-186. <https://doi.org/10.1177/0020852309359049>
 - Kay, C.(2006). Rural poverty and development strategies in Latin America. *Journal of agrarian change*, 6(4), 455-508. <https://doi.org/10.1111/j.1471-0366.2006.00132.x>
 - Meadowcroft, J.(2004). Participation and sustainable development: modes of citizen, community and organisational involvement. *Governance for sustainable development: The challenge of adapting form to function*, 162-190. doi.: <https://doi.org/10.4337/9781845421700.00014>
 - Mosaffaie J, Salehpour Jam A, Soltani M J.(2020). Identification and Prioritization of Effective Factors on Preventing Participation of Rural Societies in watershed Management Plans Case Study(Niarij Watershed of Qazvin Province). *J Watershed Manage Res*. 11(22), 121-131. doi:10.52547/jwmr.11.22.121. [In Persian].
 - Mwesigwa, D., Bogere, M., & Ogwal, J. B.(2022). Local citizen participation in Uganda: Examining the political, administrative and financial aspects in Hoima district. *Journal of Governance and Accountability Studies*, 2(1), 49-63. <https://doi.org/10.35912/jgas.v2i1.892>.
 - Oakley, P.(1991). The concept of participation in development. *Landscape and urban planning*, 20(1-3), 115-122. [https://doi.org/10.1016/0169-2046\(91\)90100-Z](https://doi.org/10.1016/0169-2046(91)90100-Z)
 - Platteau, J. P., & Abraham, A.(2002). Participatory development in the presence of endogenous community imperfections. *Journal of Development Studies*, 39(2), 104-136. <https://doi.org/10.1080/00220380412331322771>
 - Reshadi, M.(2020). Association between Trust and Social Participation(Case Study: Citizens in Hamadan Province). *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 9(4), 907-930. doi: 10.22059/jisr.2020.300138.1045. [In Persian].
 - Rezaei, R. , Vedadi, E. and Mehrdoost, K.(2012). Studying the Effective Factors on Participation of Rural People in Watershed Plans of Khomarak Basin(Case study: Deh Jalal village). *Journal of Rural Research*, 3(9), 199-221. doi: 10.22059/jrur.2012.24729.
 - Sadeghlo, T.(2020). Analysis of local management style and its impact on the participation of

- villagers in rural areas(Case study: rural area of Zarin gol Dehestan). Human Geography Research, 52(3), 851-870. doi: 10.22059/jhgr.2019.239103.1007516
- shakeri, R. , Ghorbani, M. and shayesteh, K.(2021). Investigating and analyzing the network of key organizational stakeholders in collaborative land use planning. Journal of Range and Watershed Managment, 74(3), 557-569. doi: 10.22059/jrwm.2020.311803.1541. <https://doi.org/10.22059/jrwm.2020.311803.1541>. [In Persian].
 - Soliani, R., & Clément, A.(2017). From Gide to Desroche, from Cooperation to Utopia: Two Different Interpretations of Charles Fourier. History of economic ideas: XXV, 1, 2017, 173-190. doi: 10.19272/201706101008
 - Stoustrup, S. W.(2022). The re-coding of rural development rationality: tracing EU Governmentality and Europeanisation at the local level. European Planning Studies, 30(12), 2474-2491. <https://doi.org/10.1080/09654313.2021.2009776>.
 - Vosoughi,M; & Faraji, A.(2006). Farmers willingness to participate in integration of the agricultural land(a case study of Zarrin Dasht village). Irannian Journal of Sociology(ISA), 7(2), 101-118. SID. <https://sid.ir/paper/67419/> doi 20.1001.1.17351901.1385.7.2.5.8 [In Persian].

